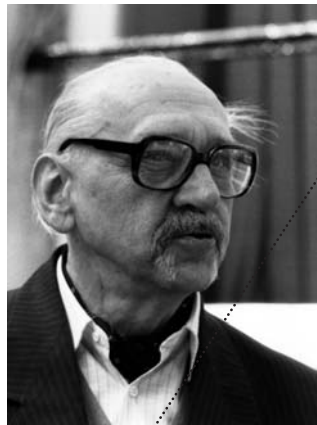

Algirdas Julius Greimas laisvės ir supratimo tarnyboje

Heroizmas yra spektaklis,
jis nepakenčia vienatvės
ir patamsių. Kaip toks jis ir
priklauso tam tikrai, jau
baigiančiai išnykti, civilizacijos
formai.

(A. J. Greimas „Apie gražius gestus“)

A. J. Greimas,
1985 m. birželio
12 d. „Tai laikoma
geriausia mano
nuotrauka.“
Nuotrauka iš pri-
vataus archyvo

Vienas žymiausių šiuolaikinio pasaulio mąstytojų Algirdas Julius Greimas (1917–1992) gimė bolševikų revoliucijos metais Rusijoje, lietuvių karo pabėgėlių šeimoje, o užgeso tuo metu, kai Europa dar tebevyrpėjo po Berlyno sienos griūties ir Sovietų Sąjungos žlugimo. Veržlus Lietuvos Respublikos kilmis 1918–1940 m., jį sustabdžiusios sovietų ir nacių okupacijos, Antrojo pasaulinio karo metu sutraiškiosios A. J. Greimo tėvynę, pokario Europos virsmas egzilio ir šaltojo karo žemynu, 1968-aisiais Sorbonoje kilęs jaunuomenės maištas ir vėlesnės permainos – visa tai lėmė A. J. Greimo kelią.

Šiandien pasauliui minint svarbaus XX a. mąstytojo gimimo šimtmetį ryškėja daugiabriaunis A. J. Greimo palikimas. Vieniems jis yra neabejotinas

ir įtakingas šiuolaikinės semiotikos autoritetas. Kitiems – nenuilstantis, išmintingas ir racionalus kovotojas už savo tautos ir kitų pavergtų tautų laisvę. Į klausimą, ar Lietuva jį gerai paruošė likimui, profesorius atsakė:

„Į jūsų klausimą negaliu atsakyti, jei jį reikia suprasti kaip mano gyvenimo padalinimą į du atskirus periodus: kai gyvenau Lietuvoje, buvau lietuviu ir elgiausi, kaip toks, o kitą – su gyvenimu Vakaruose, Prancūzijoje, prancūzu. Tokia problematika geriau suprantama kaip dviejų kultūrinių pasaulių sugyvenimas, vienam kitą papildant, vienas kitam prieštaraujant. Aš visą savo maždaug subrendusio gyvenimą praleidau kaip schizofrenas. Ir geografiškai, ir dvasiškai.“¹

¹ Algirdas Julius Greimas. Iš arti ir iš toli. Literatūra, kultūra, grožis. Vilnius, Vaga, 1991, 21 p.

Mąstytojui likimas lėmė gyventi paralelinius gyvenimus: unikalios prancūzų mokslininko ir lietuvių laisvės emigranto, politinio veikėjo ir nenuilstančio kultūros kritiko.

***

Pirmuosius žingsnius į didįjį mokslo pasaulį būsiamasis semiotikos autoritetas žengė ne kaip emigrantas. 1934 m. Vytauto Didžiojo universitete jis imasi teisės studijų, tuo pat metu uždarbiaudamas kaip notaro padėjėjas. 1936–1939 m. Grenoblio universitete studijuoja kalbotyrą.

A. J. Greimas. Grenoblis,
1937 m. Nuotrauka iš
privataus archyvo

A. J. Greimas Grenoblyje,
1937–1939 m. Išvyka į
kalnus 1938 m. vasario
16 d. Iš kairės į dešinę:
Greimas, Aldona Dir-
mantaitė, inžinerijos stu-
dentas, Ramutė Iešman-
taitė, prof. Antoninas
Duraffouras, nežinomas
asmuo, Birutė Širutytė,
Birutė Skučaitė, Jonas
Kossu-Aleksandravičius,
Ženė Kučinskaitė.
Nuotrauka iš Ramutės
Iešmantaitės-Ramunie-
nės asmeninio archyvo

Baigdamas šias studijas susidomi Provanso dialektu, bet, 1939 m. gavęs humanitarinių mokslų bakalauro laipsnį (*licence es lettres*) ir pašauktas atlikti karinę tarnybą, grįžta į Lietuvą. Prieškaryje sparčiai modernėjantis gimtosios šalies gyvenimas, mūsų herojaus liudijimu, „atrodė atviras, tik jis niekur nevedė“. Svarbiausia priežastis buvo prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas, Molotovo ir Ribentropo sutarimu sovietų įvykdyta Baltijos šalių okupacija.

1944 m. rudenį kartu su karo pabėgėlių srautais A. J. Greimas vėl atsieduria Prancūzijoje, tačiau nesijaučia nutrenktas į emigracijos pragarą. Jis aktyviai dalyvauja antisovietinėje rezistencijoje ir tęsia savo įsikūrimą akademinėje tėvynėje. 1944–1949 m. Sorbonoje parengia ir sėkmingai apgina daktaro disertaciją „1830 m. mada: bandymas aprašyti to meto aprangos žodyną laikraščiuose“. Akademinį darbą mąstytojas tęsia Aleksandrijos universitete, drauge su Rolanu Bartu (Roland Barthes) ir kitais intelektualais puoselėdamas viltį, kad per gelminį kalbos supratimą ir jos kaip ideologinių simbolių sistemos kritiką galima pakeisti visuomenę jos pačios labui. Trumpam stabtelėjęs Ankaroje susipažįsta su mitologijos autoritetu Žoržu Diomeziliu (Georges Dumézil), o vėliau visam laikui įsitvirtina prancūzų akademinėje bendruomenėje.

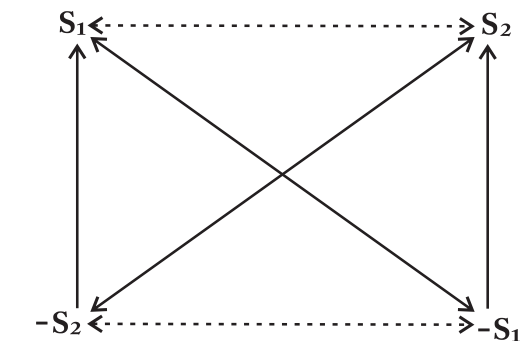
A. J. Greimui mokslinę šlovę atnešė indėlis į leksikografiją. 1965 m. mokslininkas tampa Paryžiaus aukštųjų visuomenės mokslų mokyklos Bendrosios semantikos studijų vadovu. Jo vadovaujamos Semiolingvisti- nių tyrimų grupės bei specialaus seminaro pagrindu atsirado Paryžiaus se-

miotikos mokykla (*Ecole de Paris*), mokslo pasaulyje žino- ma kaip Greimo mokykla. Šiai grupei priklausė Cvetanas Todorovas (Tzvetan Todorov), Julija Kristeva (Julia Kristeva), Žeraras Ženetas (Gerard Genette), Kristianas Mecas (Christian Metz) ir garsusis italų rašytojas bei mokslininkas Umberto Eko (Umberto Eco). Plėtodamas Ferdinando de Sosiūro (Ferdinand de Saussure) ir Luiso Hjelmslevo (Louis Hjelmslev) lingvistines įžvalgas, sėkmingai jas jungdamas su filosofinėmis ir antropologinėmis Moriso Merlo-Ponti (Maurice Merleau-Ponty) ir Klodo Levi-Stroso (Claude Lévi-Strauss) pažiūromis, A. J. Greimas sukuria savąją „Struktūrinę semantiką“ (1966), jį XX a. septintojo dešimtmečio viduryje – struktūralizmo aukso amžiuje – tapo reikšmingu moksliniu įvykiu.

1968 m. pasirodęs A. J. Greimo „Senosios prancūzų kalbos žodynas“ iki šiol daro didelį įspūdį dėl autoriaus tikslumo ir griežtumo siekio.

Į mokslininko akiratį ima patekti vis įvairesnės diskurso formos: pradedant kalba ir literatūra, baigiant teisės

Algirdo Juliaus Greimo semiotikos kvadratas

Priešingumas: ←- - - ->
Prieštaravimas: ←- - ->
Papildymas: - - - ->

Vilniaus universitete veikiantis A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras, įkurtas 1992 m.

gramatika, kuri, kaip jis pats įrodinėjo, skyrėsi nuo natūraliosios kalbos gramatikos. Teisinius diskursus A. J. Greimas originaliai susieja su viduramžių komercinėmis kompanijomis. Pasak XX a. filosofijos istorijos tyrinėtojo Džono Lechto (John Lechte), „Greimo intelektualinė trajektorija yra pastangų analizuoti ir formalizuoti visus diskurso aspektus rezultatas.“²

A. J. Greimo kaip semiotiko veiklą įprasmino du drauge su Jozefu Kurtesu (Joseph Courtés) redaguoti aiškinamojo semiotikos žodyno tomai (1979 ir 1986) ir kapitalinis dviejų tomų veikalas „Semiotikos tikslai ir perspektyvos: darbai Algirdo Juliaus Greimo garbei“.

***

Gimtojoje Lietuvoje profesorius buvo atpažįstamas labiau kaip skvarbaus ir skeptiško žvilgsnio literatūros kritikas bei lietuvių mitologijos tyrinėtojas. Knygos „Apie dievus ir žmones“ (1979) ir „Tautos atminties beiškant“ (1990) buvo didelis įvykis Vakarų pasaulio lietuvių diasporai, o netrukus išpopuliarėjo dainuojančios revoliucijos apimtoje Lietuvoje. Sovietų okupacijos nualintai sąmonei A. J. Greimo kritika buvo labai svarbi, nors iki galo ja taip ir nebuvo pasinaudota.

Pasaulinio lygio mokslininkui visą gyvenimą rūpėjo lietuvių kalbos likimas – straipsnius šia tema jis rašė jau 1943 m. Šiauliuose leidžiamame literatūros almanache „Varpai“, vėliau skelbė lietuvių išeivijos kultūrinėje spaudoje. Didelį dėmesį jis skyrė pasaulio klasikos vertimams į lietuvių kalbą. A. Churginas ir H. Radauskas, K. Binkis ir P. Andriušis, J. Baltrušaitis ir net E. Miežėlaitis ne kartą buvo tapę A. J. Greimo kritikos taikiniais.

² John Lechte. *Penkiasdešimt pagrindinių šiuolaikinių mąstytojų. Nuo struktūralizmo iki post-modernizmo*. Vilnius, Charibdė, 2001, 157 p.

A. J. Greimo semiotikos darbus tyrinėjęs Saulius Žukas suformulavo pagrindines jo pažiūras bei idėjas: politinis Lietuvos tapatumas (Lietuva su Vilniumi ir Lietuva be Vilniaus – du skirtingi dalykai); Lietuvos laisvės byla ir jos sąsaja su visų pavergtųjų tautų laisvės klausimu po Antrojo pasaulinio karo; pakantus ryšys su sovietų valdomais tautiečiais. Be mokslo pasiekimų, svarbiausia buvo tai, kad šis griežtos ir disciplinuotos minties meistras buvo politikos veiksmo žmogus. Anksti įsitraukęs į antinacinės kovos pagrindį, jis nuo 1943 m. vadovavo laisvės kovotojų – liberaliojo rezistencijos sparno organizacijos – spaudos ir propagandos sektoriui. Emigracijoje buvo aktyvus Lietuvių rezistencinės santarvės veikėjas, lietuviškoje politikos paletėje atstovavęs kairiojo liberalizmo, o kartais ir kultūrinio anarchizmo sparnui. Tai ypač pastebima straipsniuose, skelbtuose Niujorko leidinyje „Darbas“. Visa tai nepertraukiamai derėjo su negailestingu antisovietiniu nusiteikimu, kuris su didžiausiu jausmingumu prasiveržė 1989–1990 m., kai lietuviai, išsivadavę iš baimės ir paklusnumo sovietams, pakilo laisvės žygiui – su gėlėmis ir daina prieš tankus.

Šiandien, kai pasaulis skendi miglose, A. J. Greimo minties palikimas gali mums padėti atskirti reikšmingus dalykus nuo nereikšmingų.

Prof. habil. dr. Egidijus Aleksandravičius

Ugnės Žilytės miniatiūra – atminimo lenta Vilniuje, Literatų g. (Literatų gatvės meno projektas)

MONETA, SKIRTA ALGIRDO JULIAUS GREIMO 100-OSIOMS GIMIMO METINĖMS

Nominalas 20 eurų
Sidabras Ag 925
Kokybė „proof“
Skersmuo 38,61 mm
Masė 28,28 g

Monetos briaunoje: BŪTI SEMIOTIKU – TAI KELTI PRASMĖS KLAUSIMA

Monetos dailininkai Rolandas Rimkūnas ir Giedrius Paulauskis
Tiražas 3 000 vnt.
Išleista 2017 m.

Informacija Lietuvos banke
Tel. (8 5) 268 0316
El. p. gpd@lb.lt
www.lb.lt

LIETUVOS MONETŲ KALYKLA
Monetos nukaldintos
UAB Lietuvos monetų kalykloje
www.lithuanian-mint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos
© Lietuvos bankas, 2017
Monetų fotografas Arūnas Baltėnas
Dizaineris Liudas Parulskis

Dėkojame A. J. Greimo semiotikos ir literatūros centrai ir habil. dr. Kęstučiui Nastopkai už nuoširdų bendradarbiavimą. Leidinyje panaudotos Greimo paveldo skaitmeninio archyvo nuotraukos, viršelyje – Jean-Marie Floch nuotrauka „Greimas savo darbo kabinete La Chaussée, 1990 m.“ Išleido Lietuvos bankas, Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius Spausdino „INDIGO print“, www.indigoprint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

MONETA, SKIRTA ALGIRDO JULIAUS GREIMO 100-OSIOMS GIMIMO METINĖMS